

“SALÂH BEY TARİHİ”NİN EDEBİYATÇI MEKÂNLARI

Nesrin MENGİ*

Öz

Bu çalışmada Salâh Birsel’in (1919-1999) “Salâh Bey Tarihi” adı altında yayımladığı Kahveler Kitabı (1975), Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu (1976), Boğaziçi Şingir Mingir (1980), Sergüzeşt-i Nono Bey ve Elmas Boğaziçi (1982), İstanbul-Paris (1983) kitaplarındaki edebiyatçı mekânları incelenmiştir.

Salâh Birsel, mekânlarla sanatçıların yaşantıları arasında doğrudan bağ kurar. Birsel’e göre, dönemin sanatçıları tarafından “uğrak yeri” edinilmiş mekânlar, edebiyatçıların ikinci kişiliğidir.

Çalışmada amacımız Salâh Birsel’in, “Salâh Bey Tarihi”ni oluşturan eserlerinde, tarihimiz boyunca büyük edebiyat insanları yetiştiren İstanbul’un barındırdığı edebiyatçı mekânlarının, edebiyatçıların yaşamlarına ve sanatlarına olan etkilerini nasıl değerlendirdiğini göstermektir. Çünkü Salâh Birsel, “Salâh Bey Tarihi”nde okuyucuya salt mekânları tanıtmakla kalmamış, okuyucunun bu mekânlar aracılığıyla Türk edebiyatında önemli yere sahip sanatçılarının resmî kaynaklarda yer almayan kişisel ya da sanatsal yaşamlarına dair farklı, bilinmedik bilgileri elde etmesine de vesile olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Edebiyatçı, Salâh Birsel, mekân, İstanbul.

* Dr. Öğr.Üyesi, Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, nesrin_mengi@hotmail.com, Mersin/Türkiye.

LITERATURE SITES OF “SALÂH BEY TARİHİ”

Abstract

Literature site of Mr. Salah history. In this article literature sites of Salah Birsel's books published under the name “Salâh Bey Tarihi” (1991-1999) are researched. These books are Kahveler Kitabı (1975), Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu (1976), Boğaziçi Şingir Mingir (1980), Sergüzeşt-i Nono Bey ve Elmas Boğaziçi (1982), İstanbul-Paris (1983).

Salâh Birsel makes connection between sites and authors' life. According to Birsel, sites are second character of man of letters.

My aim in this article is to explain historical sites of İstanbul where the artists coming together that is narrated in “Salah Bey Tarihi”. Affects of these sites to the life and art of men of letters are commented. Salah Birsel does not only present these sites but also let readers to discover unknown sides of artists by these sites.

Keywords: *Man of letters , Salâh Birsel, Site, İstanbul.*

GİRİŞ

Sanatın temel malzemelerinden biri olan mekân, sosyal, politik ya da kültürel vb. özellikleriyle bir sanatçı tarafından kendisine özne edinilerek bir sanat eserine dönüştürülebilir (Girgin, 2014). Mekânın bu dönüştürücü etkisini göz ardı etmeyen Salâh Birsel, insanı hiçbir zaman mekândan ayrı düşünmez. Birsel'e göre mekânlar, bu mekânları “mesken tutmuş” edebiyatçıları tanıtmaya işlevini üstlenerek kişilerin karakterleri, sosyal, kültürel ve sanatçı kimlikleri hakkında yol göstericidir.

“Salâh Bey Tarihi” adı altında yayımladığı *Kahveler Kitabı, Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu, Boğaziçi Şingir Mingir, Sergüzeşt-i Nono Bey ve Elmas Boğaziçi, İstanbul-Paris* kitaplarında Salâh Birsel hem kendi tanıklığından hem de anlatılanlardan yola çıkarak sanatçı-mekân ilişkisi üzerinde durur. Başka bir

ifadeyle, İstanbul’un farklı semtlerindeki mekânları, bir bakıma edebiyatımıza yön veren isimlerle bağdaştırarak anlatmaktadır.

Yazar, bu mekânların edebiyat tarihi açısından önemine değinir. Özellikle Beyoğlu gibi tarihî bir semtin içerisinde barındırdığı edebiyatçı mekânlarını, kişiler kadar önemli bir figür olarak karşımıza çıkarır. Kitaplarda belirlenen bu mekânlar şu başlıklar altında sınıflandırılmıştır:

1. Kahveler, Çayhaneler, Kırathaneler

Salâh Birsell’e göre kahveler yaşayan mekânlardır; “günün 24 saati soluk alır, soluk verir. Çünkü onlar da canlı varlıklar gibi doğar, büyür, sevdalanır, mutlu, mutsuz günler geçirir ve ölürlür.” (Birsell, 2002). Yaşamın olduğu yerde sanat ve edebiyat filizlenir. Canlı olan silüetin bir ruhu, kişiliği ve kimliği vardır. Bu bakımdan kahvelerin kimliği sanatı ve edebiyatı da ihtiva eder. Kahveler, edebiyatçılar için en öncelikli uğrak mekânlarıdır.

Ziya Paşa oraya gelir şiirler yazar ve gider. Namık Kemal, Ebuzziya Tefvik, Muallim Naci, Ahmet Rasim, Neyzen Tefvik, Halit Ziya, Abdülhak Hamid, Süleyman Nazif, Yakup Kadri, Abdülhak Şinasi, Ahmet Hamdi, Halit Fahri gelir, konuşur, alkış alır ve gider. Yahya Kemal, Ahmet Haşim gelir, perdeyi yıkar ve gider. Asaf Halet Çelebi gelir, kakule dağıtır ve gider. Sait Faik, Samim Kocagöz, Oktay Akbal, Orhan Kemal, Sabahattin Kudret, Behçet Necatigil, Rıfat Ilgaz, Orhon M. Arıburnu, Orhan Veli, Cahit Sıtkı ve daha yüzlerce, binlerce ozan gelir, ışık yakar ve gider (Birsell, 2002).

Salâh Birsell’e göre, kahvesinde gazete ve dergi bulunduran ilk kahve, 1857 yılında açılan Uzunkahve’dir. Bu kahve edebiyatçıların evi gibidir. Namık Kemal, Süleyman Paşa, Hasan Suphi gibi isimler burada toplanır ve siyasetten edebiyata

kadar her konuyu konuşurlar. Uzunkahve daha sonra Okçularbaşı kahvesi olur. En sonunda Sarafim Efendi Kırathanesi adını alır. Burada kitap satışı da yapılmakta ve kahveye gelen müşteriler masaların üstünde son çıkan kitapları bulabilmektedir. Kahveye sarhoş gelmek, yüksek sesle konuşmak, masaya vurarak kahve istemek, yan oturmak hoş karşılanmaz (Birsal, 2002).

Galata ve Tophane'deki kahveler kimi yabancı yazarların ilgisini çeker. Kuşkusuz bu ilgi oryantalist bir ilgidir. Fransız yazarlar Flaubert ve Théophile Gautier gün boyu saz çalınan ya da köçek oynatılan Galata kahvelerine özellikle ilgi göstermişlerdir (Dirlikyapan, 2010).

Osmanlı'nın son döneminden Cumhuriyet'e kadar gelen süreçte Fuat Köprülü, Yusuf Ziya Ortaç, Enis Behiç, Agâh Sırrı, Falih Rıfkı gibi edebiyatçıların rağbet ettiği kahvelerden biri de İkbâl kahvesidir. O yılların önemli edebiyat dergilerinden olan *Dergâh*'ın basım yeri, kahveye çok yakın olduğu için İkbâl kahvesi, kısa zamanda *Dergâh*çıların mekânı haline gelir. *Dergâh* dergisinin çıkarılmasına burada karar verilmiştir (Birsal 2002). Nurullah Ataç, Yunus Kazım Köni, Mustafa Şekip Tunç, Necmettin Halil Onan, Ali Mümtaz Arolat zamanlarının çoğunu bu kahvede geçirirler. Derginin yöneticisi Mustafa Nihat Özön İkbâl kahvesini ve burada dergi çıkarmaya nasıl karar verdiklerini şöyle anlatır:

İkbâl kahvesini askerliğini yeni bitirmiş iki kardeş açmıştı. Biz de oraya dadandık. Adeta lokantamızdı. Çünkü beş kuruşa simit, çay, işte öğle yemeklerini öyle geçirebiliyorduk. Halil Vedat, Ahmet Hamdi, Kadri Yörükoğlu. İşte bütün üniversiteli arkadaşlar. Haşim (Ahmet Haşim) bile dadanmıştı oraya. O zamanlar Düyun-i Umumiye'de çalışırdı. Çıkınca ilk işi oraya gelmekti. Haşim dolayısıyla Abdülhak Şinasi (Hisar) da gelirdi. Ünlü Farsça öğretmeni Tahir Nadi zaten oranın gediklisiydi. Eee, işte dergiler

çocukluk böyle bir ortamda doğar, edebiyata, şiire, hikayeye düşkün birkaç kişi bir araya geldi mi ‘haydi bir dergi çıkaralım’ derler. Bizimki de aşağı yukarı böyle oldu. Dergi çıkarmayı Halil Vedat ortaya attı. Derginin adı için orada bir sürü ad önerildi, uzun bir liste ortaya çıktı. Sonunda Dergâh’ta karar kıldık. Derginin sorumluluğu da bana yüklendi. Büyükbabamdan bir şeyler kalmıştı, işte onlardan beş on para geliyordu (Birsal, 2002).

Kimi kahveler küçük mahallelerde yer alsalar bile, bir mahalle kahvesi olmanın ötesinde, müdavimleri sanatçılardan oluşan bir “kulüp” gibidir. Ayrıca bu mekânlara giren ortamına da ayak uydurmaktadır. Örneğin, Mustafa’nın Kahvesi’ne gelen Pierre Loti ve oğlu Julien Viaud, akşam yemeklerinden sonra feslerini giyerek nargile içerler. Bu kahveler, farklı kültürden, farklı milletten insanlara açıktır. Orada esas olan muhabbetir. Üsküdar’ın edebiyatçı kahvehanelerinden biri olan Çiçekçi Kahvehanesi’ne gelen Şeyh Vasfi bu durumu şu şekilde dile getirir:

Bu kahvenin hemen bütün müşterileri, gediklileri, edipler, zarifler, bilim ve sanat erbabı idi. Nice beyler, paşalar, olgun-dolgun kalem efendileri, bu kahveye çıkarlardı. İçlerinde emekliler, gecelik entarileri üzerine ceket, sako, palto alıp gelirlerdi. Dedikodu yapılmaz, edipçe, rintçe ve bilgece sohbet edilir, sevgiyle vakit geçirilirdi. Kimi zaman Cemil Bey Pehlivan ve Esvapçıbaşının Alaaddin Bey gibi azılı kabadayılar da gelirdi. Ama edepleriyle otururlar ve oranın havasını hiç bozmazlardı (Birsal, 2002).

İstanbul’un edebiyatçı kahvelerinde yurttan ve dünyadaki siyasal gidiş üzerine düşünceler de paylaşılır. Devlet ve hükümetlerin siyasası yerilir. Öykücüler, romancılar, şairler ya da herhangi bir eser buralarda süzgeçten geçirilir, yayıncılıktan söz edilir. Bu mekânlardan biri olan Meserret kahvesi yayına

geçmemiş birçok derginin tasarlandığı, hayalinin kurulduğu mekânlardan biridir. 1944 yılında, aralarında Salâh Birsel'in de olduğu Sait Faik, Ertuğrul Şevket, Süleyman Çapanoğlu, İsmet Fikret gibi isimler yayınevi kurma fikriyle Meserret Kahvesi'nde buluşurlar. Yayınevinin adı da hazırdır: Birleşmiş Yazarlar. Ancak bu yayınevi hayata geçmez. Hayata geçmeyen yayıncılık fikirlerine karşın bu kahve birçok derginin yönetim yeridir. Rifat Ilgaz, Hüsamettin Bozok, A. Kadir, Ö. Faruk Topak, Lütfü Erişçi, *Yürüyüş* dergisini çıkarırlarken burada çok zaman geçirmişlerdir. *Yaratılış* dergisinin yazarları olan Selahattin Hakkı Esatoğlu, Halit Eskişar, Sabahattin Batur, Kemal Uluser 1944-1946 yıllarını burada geçirmişlerdir (Birsel, 2002).

Meserret Kahvesi, Sait Faik'in vazgeçilmez mekânlarından olmuştur. Orhan Kemal de neredeyse her gün uğrar. "Sabahın çok erken saatinde kapağı buraya atar, pencere önünde yanlar, Haliç Feneri'ndeki iki odanın yıllık kirası kırk lirayı nereden, nasıl bulacağını düşünür de düşünür." (Birsel, 2002).

Meserret Kahvesi kadar bilinen başka bir kahve Küllük'tür. Buraya da en çok rağbet edenler edebiyatçılardır. Şairler romancılar, hikayeciler hep bu mekânı tercih etmekte, burayı bir mahfil olarak görmektedirler (İşli, 2006). Bu kahvedeki her bir masada aynı derginin yazarları bir araya gelirler. Genç yazarların çıkardığı dergilerin toplantıları da burada yapılır.

Nurullah Ataç, Küllük kahvesinin müdavimidir. 1939 yıllarında genç yazarların çıkardığı *Yücel* dergisinin masasında oturur ve tavsiyelerde bulunur. Dolayısıyla genç yazarlar için Küllük'te oluşan düşünce ortamı oldukça kıymetlidir ve mekân giderek onlar için bir okul olma özelliği kazanır.

1940'lı yıllarda "Genç Kuşak" adı verilen yazarlar kahveyi doldurmaya başlar. Bunların başını Abidin Dino çekmektedir. Hatta bu yıllarda *Küllük* adında bir

dergi çıkarmıştır. Bu dergi “Genç Kuşak”ın ne yapmak istediğini okurlara aktarması açısından önemli bulunur.

Küllük kahvesinin başka bir müdavimi Faruk Nafiz’dir. 10. Yıl Marşı’nın iki dizesini* burada yazmıştır. Marşın kalan kısmını Behçet Kemal Çağlar’a bırakmıştır.

Bu kadar edebiyatçının bir araya geldiği mekânlarda edebiyatın en önemli konularından biri olan “kadın”dan söz edilmemesi düşünülemez. Şifa’daki Kır Kahvesi’nin adı bir kadın ile daha da ünlenir. O “Şifa’daki Kadın” dır. Bu kadın ile ilgili Beş Hececiler şiirler yazmıştır. Salâh Birsal şöyle anlatır:

Şifa’da bizim hececilerin ortak bir sevgilisi vardır. Aralarında ‘Şifa’daki Kadın’ adını verdikleri bu güzel, her akşam tek başına kimsenin yüzüne bakmadan maşlahını rüzgârda dalgalandıra dalgalandıra gelir. Bakla Tarlası’nın önündeki yoldan, o bir sıra köşklerin önünden geçerek, ta dipteki buruna değin uzanır. Bu kadın için de hemen hemen topu şiir yazmıştır. Halit Fahri’ninki ‘Şifa’daki Kadın’ adını taşır:

Gölgelerde izini aradık o kadının,
Hala yeri sıcaktır sahilin çamlarında.
Ruha ürperme veren Şifa akşamlarında,
Arkasında kaç şair ağladık o kadının (Birsal, 2002).

Kahveler farklı işlevleri de yüklenmiş mekânlardır aynı zamanda. Semai veya çalgılı kahveler olarak bilinen mekânlarda, ramazan gecelerinde ve kış aylarında çalgılı etkinlikler yapılır. Özellikle ramazan ayında teravihten sonra meddahlar, hayalciler, çalgıcılar, tiyatrocular sahneye çıkar. Yahya Kemal çalgılı kahve olan

* Türküz, Cumhuriyet’in göğsümüz tunç siperi/ Türk’e durmak yaraşmaz, Türk önde, Türk ileri.

Kâhya İsmail'in Kahvesi'ni "İki genç arkadaşla kahvenin içine girip, orada herkesle beraber küçük iskemlelere oturarak dinlemek hevesine kapıldık, girdik kapı yanına oturduk. Külhanbeyi, bıçkın, çapkın, tulumbacı, kabadayı, hasılı Türk İstanbul'unun bütün şen unsuru burada." (Birsnel, 2002) sözleriyle anlatır.

Bir de esrar kahveleri vardır. Bu kahveler İstanbul'un en eski kahveleridir. İlk düşünürlerin, âlimlerin uğradığı bu mekânlar, 17. yüzyıldan sonra yavaş yavaş önemini yitirmiş ve esrar çekenlerin buluşup kafayı çektikleri kahveler haline gelmiştir. Bir esrar kahvesi olan Gavran Mustafa'nın Kahvesi'nin müdavimi Neyzen Tevfik'tir. Ona burada "baba" denir. Bu kahvenin meraklısı olan şehrin "en uğursuz, en belalı tipleri" buraya gelirler. Neyzen'e büyük saygı duyarlar. Neyzen Tevfik ney çalmaya başladığında oyun durur, küfürler susar ve Neyzen dinlenir.

Salâh Birsnel, çayhanelere *Kahveler Kitabı*'nda değinir. Bu mekânlar kahvelerden çok da farklı değildir. Temiz, nezih, edebiyatçıların sevdiği, kültür ortamlarının oluşturulduğu yerlerdir. Bunlardan biri Hacı Reşit'in Çayevi'dir. Çayevine gelenler arasında Şinasi, Ahmet Rasim, Cenap Şahabettin, Muallim Naci, Şeyh Vasfi, Neyzen Tevfik vardır. Bu mekânın "gediklisi" Ahmet Rasim'dir. Onun ifadesiyle söylersek "İstanbul'daki şuarayı kadimeden, zümre-i mutavassitinden buraya uğramadık bir tane yoktu. Taşraya gidenlerden mektup yollayanlar da az değildi" (Birsnel, 2002).

Hacı Reşit'in Çayevi'nde bazı akşamlar edebiyatçıları sırası ile şiir okur, birbirleri ile yarışır. İlk olarak Andelip şiiri okuyacaktır. Müstacabizade'nin kendine göre bir okuması vardır, ağlar gibi şiir okur. Hoca Hayret Efendi burnundan söyler gibi okur. Şeyh Vasfi süt dökmüş kedi gibi okur. Deli Celal ise, avazı çıktığı kadar bağırarak okur. Muallim Fevzi şiir vezinden düşecekmiş gibi hızlı hızlı okur. Sırada bekleyen daha birçok şair vardır; Ali Ruhi,

Tepedenli Kamil, Adanalı Ziya ve çayevinin sahibi Hacı Reşit (Birsell, 2002).

Hacı Mustafa'nın Çayevi'ni ise sık ziyaret edenlerin başında Mehmet Akif ve Neyzen Tefvik gelir. Neyzen Tefvik, Mehmet Akif'e “hocam” diye hitap eder. Neyzen, İstanbul'a ilk geldiğinde Mehmet Akif ona kılavuzluk etmiş, onun edebiyat toplantılarına katılmasına yardımcı olmuştur.

Mithat Cemal, 1903 yılında Hacı Mustafa'nın kahvesine geldiğinde henüz 18 yaşındadır. Çayevine geliş amacı, çok beğendiği “Hasta” şiirinin şairi Mehmet Akif'le tanışmaktır. Ispartalı Hakkı bu çayevinde bir araya geldiği Mehmet Akif'i şöyle anlatır.

O zamanlar Akif çocuk denecek yaşta idi. Gelir, bana şiirlerini okurdu. Muallim Naci tarzında gazeller. Ben bu şiirleri yalnız dinler, bir şey söylemezdim. Bir gün geldi, yine bir gazelini daha okudu. Ben yine bir şey söylemedim. “Beğendin mi Hakkı?” dedi. “Beğenmedim Akif” dedim. Başını çevirdi, daldı. Dakikalarca sonra döndü. “O kadar fena mı? “ dedi. Ben onun üzerine: “Seninle biraz konuşmak gerek. Yazdığın şeyleri sen beğeniyor musun?” dedim. “Bu gazellerle olsan olsan Muallim Naci olursun. Oysa edebiyat bu mu? Uygur memleketlerin edebiyatlarından haberin yok. Bak, ben senden 10 yaş büyüğüm. Konya'nın bir köyünden İstanbul'a gelmiş bir adamım. Öyleyken sabah Mekteb-i Hukuk'a gidiyorum, hukuk öğreniyorum. Öğleden sonra Emniyet Sandığı'nda muhasebede katiplik edip ekmek paramı kazanıyorum. Gece de Fransızca çalışıyorum. Ben, şu köylü adam, bu yaşında Fransızca öğreniyorum. Boileau'dan çeviriler yapıyorum. Sen kalkmış, Naci'nin arkasından koşuyorsun. Bu çağda bu gazeller

ayıptır. Sen bu şairliği bırak da ilkin bir dil öğren. Ondan sonra şair mi olacaksın bilgin mi seninle oturur karar verimiz.

Yarım saat kızdı. Ama sonra yedi yıl çalıştı. Şimdi en zorlu Fransız yazarlarını okuyor. En gevezelerini bile. Daha üstesinden gelemediğim o hınzır “Art Poetiqia” çevirisinde de Akif’ten çok yararlandığım oluyor (Birsal, 2002).

Yavru’nun Çayhanesi de meşhur yerlerdendir. Münir Nurettin Selçuk, Sadettin Kaynak, Neyzen Tefik, Abdülbaki Gölpınarlı, Ali Nihat Tarlan, Mükrümin Halil gibi isimlerin uğrak mekânıdır.

Kıraathaneler de edebiyatçıların sevdiği mekânlar arasındadır. Bu mekânlardan en dikkat çeken Darüttalim Kıraathanesi’dir. Bu kıraathaneye her türlü insan gelir. Bu mekân üniversite profesörleri, öğrenciler, aktörler, musikiciler, üne kavuşmamış ozanlar, gazeteciler, ressamlar, pehlivanlar, zengin mirasyediler, devlet ileri gelenleri, satranç ve dama ustalarına kadar geniş bir yelpazeye hitap eder. Buraya gelenlerin takma adları vardır. Bu adlar üçe ayrılır. Esafili Şark, Şiş Tayfası, Nizamıalemciler’dir:

Esafili Şark: bunlar günlük hayatta kendilerine yetecek kadar kültürü alıp bileme sanata arkasını dönen kişilerdir. Sanatın gülmek kısmı ile ilgilenirler, bu onlar için çok önemlidir.

Şiş Tayfası: bu tayfa diğerlerine göre daha kalabalıktır. Kaba içgüdülerini yenememiş insanlardan oluşur. Kavga en çok bunlar arasından çıkar.

Nizamıalemcisi: yeni konu, sorunlar üzerine konuşan kişilerdir. Sayıları oldukça azdır. Dünya düzelticisi anlamına gelen

Nizamîalemci denilen kişilere Daruttalim halkı tedirgin bakar ve onları pek sevmez.” (Birsnel, 2002).

Ahmet Hamdi Tanpınar, Daruttalim Kırâathanesi'nin müdavimlerindedir. Hatta *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (1961) kişilerinin birçoğunu buraya gelenlerden esinlenerek oluşturmuştur. Tanpınar, ilk geldiği hafta bir tartışma konusu üzerine yorum yapınca kahve halkı oy birliğiyle onun bir Nizamîalemci olduğuna karar vermiştir. Kırâathane müdavimleri kendi aralarında ne kadar sınıflara ayrılrsa da birbirlerine samimiyetle yaklaşırlar. Ahmet Hamdi Tanpınar bu mekân için şu yorumda bulunur:

Buradakiler küçük topluluklara ayrılmış olmalarına karşın hepsi yine beraber yaşar gibiydiler. Herkes bir kez rast geldiğiyle ertesi gün senli benli olurdu. Hiç kimsenin öbüründen saklı bir sırrı yoktu. Kirli ya da temiz bütün çamaşırlar ortadaydı. Herkes onları istediği gibi evirip çevirip koklar, münasip bulduğunu etrafa önemle gösterirdi. Her erdem, her biçarelik, dahası rezillikler bile burada aynı soğukkanlılıkla, dahası, gerekirse bir çeşit sevecenlikle algılanır ve kabul edilirdi (Birsnel, 2002).

Kırâathaneler farklı etkinliklerin gerçekleştirildiği yerler olarak da dikkati çeker. Örneğin Ayanak Mehmet Efendi Kırâathanesi'nde tiyatro kumpanyalarına yer verilir. Yine Kazım Efendi Kırâathanesi tiyatrolara kiralanır. Hatta bu mekânlarda halkı bilinçlendirme gayretlerinde olan yazarlar konferanslar verir. Ahmet Mithat meşrutiyeti izleyen günlerde, Fevziye Kırâathanesi'nde Türklük konferansları düzenlemiş, buraya Refi Cevad Ulunay, Velet Çelebi, Ziya Gökalp, Necip Asım gibi birçok isim katılmıştır.

2. Pastahaneler

Beyoğlu'nun tarihî pastaneleri Lebon, Markiz, Baylan ve Nisuz sayılabilir. 19. yüzyılın ortalarında Fransız Eduard Lebon tarafından açılan ve Fransız "café" geleneğinin ilk örneği olan Lebon Pastanesi, Namık Kemal ve Ziya Paşa'dan başlayarak Servet-i Fünuncuları, Fecr-i Âticileri ve daha sonra çağdaş edebiyatçıları ağırlayan başlıca yerlerden biri olmuştur. Ziya Paşa *Zafernâme* (1868)'yi çoğu zaman Lebon'da söylemiş ve yazdırmıştır (Birsnel, 2009).

Yahya Kemal ve Abdülhak Hâmit de 1911-12 yıllarında sık sık gelirler Lebon'a. Lebon'un pastaları o kadar meşhurdur ki, Orient Express treni ile İstanbul'a gelen misafirler öncelikle Lebon'a uğrayıp pasta yerler. Seçkinler merkezi olarak bilinen ve "chez Lebon, tout est bon" (Lebon'da her şey güzeldir) deyişiyle belleklerde yer edinen Lebon'a şapkasız beyefendi ve hanımefendilerin giremediği söylenir (Dirlikyapan, 2010).

1923 yılında, Baylan Pastanesi açıldığında Fransızca "şark" sözcüğünün okunuşu olan Loryan adını taşır. 1934'te pastane, "kusursuzluk, mükemmellik" anlamına gelen Baylan adını alır. Bugün çoğu hayatta olmayan birçok edebiyatçı, ressam, karikatürist ve tiyatrocunun buluşma yeri Baylan'ın müdavimleri arasında Attilâ İlhan, Oktay Akbal, Behçet Necatigil, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Haldun Taner, Salâh Birsnel, Peyami Safa, Orhan Kemal, Orhan Duru, Ahmet Oktay gibi yazarlar vardır. Leyla Erbil, Tomris Uyar, Sevim Burak da pastanenin müdavimlerindedir.

Dergi karargâhı olan başka bir mekân Baylan'dır. *Mavi* dergisini çıkaran edebiyatçılar Attilâ İlhan'a bir yol gösterici olarak baktıkları için onun "postunu serdiği" Baylan'da ondan yardım almak için buluşurlar. Nitekim Attilâ İlhan, etkileyici üslûbu ve genç edebiyatçıları çevresine toplayabilme yeteneğiyle 1950 kuşağı yazarlarını etkisi altına alan önemli bir isimdir. Bu etkiyi Birsnel bir anekdotla anlatır:

Attilâ İlhan 1956 yılının başlarında Mavi dergisinde toplumcu gerçekçilik üzerine birtakım yazılar yazmaya başlar. Baylan’daki edebiyatçıları İlhan’ın çevresine toplayan da başlangıçta bu yazılar olmuştur. İlhan’ın romanı *Zenciler Birbirine Benzemez* 1957 yılında yayımlanmadan önce Baylancılar bu romanı bizzat yazarının ağzından dinlerler. İlhan çevresindekilere bir önceki romanı Sokaktaki Adam’ı okuyup okumadıklarını sorduğunda aldığı yanıt çarpıcıdır: “Okumak ne demek? Ezberledik abi”. Bu “kayıtsız şartsız” denebilecek bağlılığa karşılık, İlhan’ın epeyce “yürekli” çıkışları çevresindeki genç edebiyatçıların da sivil polis takibine alınmalarına neden olmuştur. Baylan’daki masaların yarısını edebiyatçılar doldurmuşsa, bir bölümünü de sivil polisler işgal etmektedir (Birsnel, 2009).

Demir Özlü, varoluşçuluğun etkisiyle ortaya çıkan “bunaltı edebiyatı”nın Baylan’da oluştuğunu söyler (Birsnel, 2009).

Beyoğlu’nun diğer önemli edebiyatçı pastanesi Nisuz’dır. Dönemin edebiyatçılarının mutlaka uğradıkları özel mekânlardan biridir. Şairlerin, yazarların anılarda önemli bir yere sahip pastane, özellikle Cumartesi günleri pek çok edebiyatçıyı ağırlar. “İşte en önde Sabri Esat Siyavuşgil. Onun arkasında her konuda yazan Hilmi Ziya Ülken. Onun arkasında Nisuz Edebiyat Fakültesi Dekanı Mustafa Şekip Tunç. Onun arkasında yere basmadan yürüyen Vehbi Eralp.onun arkasında yüreğine odlar düşmüş Bayan Semlin. Onun arkasında Kırtipil adıyla ün salmış Ahmet Hamdi Tanpınar” (Birsnel, 2009).

1945-1955 yılları arasında Nisuz’a uğramamış bir edebiyatçı yok gibidir: Sait Faik, Celâl Sılay, Arif Dino, Sabahattin Kudret Aksal, Hasan İzzettin Dinamo, Asaf Hâlet Çelebi, Hüsamettin Bozok, Orhon Murat Arıburnu ve daha pek çok edebiyatçının vazgeçilmez mekânlarından.

Cumhuriyet Pastanesi, Behçet Necatigil, Naim Tiralı, Oktay Akbal gibi isimlere ev sahipliği yapar. Haftada iki kez toplanan bu yazarların konusu, Naim Tiralı'nın dergi düşleridir. Tiralı, her defasında Cumhuriyet Pastanesi'ne farklı bir dergi tasarısıyla gelir, arkadaşlarını etkiler, gider. Düşlerde kalmış dergilerin yanı sıra Haylayf Pastanesi'nde *Yenilikler* dergisinin toplantıları yapılır.

Bu pastaneler edebiyatçıların tanışma mekânlarıdır. Petrograd denilen Ankara Pastanesi birçok tanışmaya şahit olmuştur. Salâh Birsel "Türk Kuşu" genci olarak tanınan Orhon M. Arıburnu ve Cahit Sıtkı'yla burada tanışır. Yine İlhan Berk ve Sait Faik'in tanışması da Petrograd'dadır. Abidin Dino ile Petrograd'a gelen İlhan Berk orada Sait Faik'i görmüş, Sait Faik de İlhan Berk'in koltuğu altında Dostoyevski'nin *Budala* (1941)'sını görünce kendisine "çengel atma" gereğini düşünmüştür (Birsel, 2009).

3. Yalılar, Köşkler

İstanbul'a ruh kazandıran bu mekânlar, edebiyatçıların kimisinin doğup büyüdüğü, kimisinin sonradan edindiği, kimisinin de sadece uğrak hale getirdiği yerlerdir. Yalıların bazıları genele açıkken bazıları, belli bir zümreyi ağırlar.

Bay Caro'nun Yalısı Tepebaşı Meydanı'nın köşesinde bulunur. Bu yalı bir dönem Beyoğlu tiyatro oyuncularının, yerli-yabancı politika simsarlarının, Babıali'nin ileri gelen görevlilerinin uğrak yeri olmuştur (BŞM, 48). Rezaizade Mahmut Ekrem'in Yalısı ise, Servet-i Fünunculara açıktır. Tevfik Fikret, Hüseyin Cahit, Halit Ziya ve diğer Servet-i Fünuncular Ekrem'in yalısında toplanmışlardır. Burada öğle yemeği yemiş ve "akşama kadar ölçü, uyak işleri" konuşmuşlardır (Birsel, 2003).

Ahmet Mithat'a ait Beykoz'daki yalının farklı bir özelliği vardır. Üç katlı olan yalının üçüncü katında 100-150 metre karelik bir salon mevcuttur. Salonun bir

köşesine görkemli dekorlarıyla bir sahne oturtulmuştur. Ahmet Mithat burada kendi yazdığı oyunları çocuklarına ve komşu çocuklara roller vererek oynatır. Yönetmenliği de kendisi yapar. Yalının ikinci katında ise büyük bir salon vardır. Her hafta Cuma geceleri, yazarlar, ozanlar, musikiciler burada toplanır (Birsell, 2003).

Edebiyatımız için önemli mekânlardan biri de Münire Hanım Köşkü'dür. Yeniköy'de bulunan köşkü Münire Hanım haftanın iki günü bütün yazarlara ve sanatçılara açık tutar. Halit Fahri köşkü “Zarif, geniş, iyi döşenmiş bir salon, yerde fevkalade bir halı. Klasik, rahat ve güzel bir koltuk takımı... Köşede mükemmel bir piyano... Salonun yanında, hem koridordan, hem salondan geçilen iki kapılı bir salon yavrusu daha... Bir fumoir daha çok... Ama şirin mi şirin...” ifadeleriyle anlatır (Birsell, '003). Ona göre burası bir “sanat tapınağı”dır.

4. Seyir Yerleri

Seyir yerleri İstanbul'da çokça bulunan mekânlardır. Bu mekânlar herkese açıktır. Meşhur seyir yerlerinden olan Kağıthane Deresi'ni Evliya Çelebi şu şekilde anlatır:

Bütün çamaşır yıkayanlar gömlek ve sarıklarını buradaki dereye yıkarlar. Sabun sürmeyin iki defada temizlenir. Derenin iki yakası çınar, kavak ve salkım söğütlerle süslenir. Tatil günleri kayıklara binmiş nice bin ihtiyar ve sadık aşıklar bu sevinç diyarına gelip eğlenirler. Kimi canlar dereye girip yüzerler. İki yandaki ağaçların kökleri su içinde balık ağına dönüşmüştür. Kimi canların ayağına o kökler takılır. ‘Hay beni denizin sahibi tuttu’ diye çığlığı basarak korkudan ölürlere. Çok korunmak gerekir. Nice bin dilberler, soyulmuş pembe badem gibi nazlı bedenlerini mavi ibrişim

futalara sarıp, balıklar gibi suya dalarlar. Saz ve sözün hesabı yok (Birsnel, 2004b).

Emin Nihat da Kağıthane severlerdendir. O genelde sessiz sakin köşeleri tercih eder. Emin Nihat, Kağıthane gezintilerini *Müsameretname* (1872) adlı kitabında malzeme olarak kullanmıştır. Eserdeki Binbaşı Rifat Bey ve Mukaddes Hanım burada birbirlerini görüp aşık olmuşlardır (Birsnel, 2004b).

Ahmet Mithat da Kağıthane'nin müdavimidir. Onun en sevdiği yer, köprüden sonra Cendere Boğazı'na doğru uzanan kesimdir. Ahmet Mithat, diğer yazarlar gibi öykülerinde Kağıthane'ye yer verir. "Çingene" adlı öyküsündeki Şemsi Hikmet Bey karakteri de Kağıthane severlerdendir.

Kağıthane Deresi'nin müdavimlerinden bir diğeri de Hüseyin Rahmi Gürpınar'dır. Salâh Birsnel, Hüseyin Rahmi'nin çapkınlığını çok da sempatik bulmuyor olacak ki onu şöyle betimler:

Surat çirkin mi çirkin. Boy baston yutmuş. Beden kararmış ve kurumuş. Mıymıntının teki. Sınırlar pörsümüştü ki bu kadar olur. Onları diriltmek için Kokotlar Mektebi öğrencileri 24 saat banyofriskiyon yaparlar. Kısacası, körpe piliç ardından koşan kart bir horoz (Birsnel, 2004b).

Farklı bir seyir yeri olan Koruluklar, Hüseyin Cahit'in anılarına konu olmuştur. Bu seyir yeri, boğazın iki yakasından Karadeniz'e uzanan uçsuz budaksız topraklardır. Hüseyin Cahit buraya *Siyasi Anılar* (1976) adlı eserinde değinmiştir. Bu koruluklarda bulunan çiftlik zaman içinde el değiştirip Enver Paşa'nın olur. Hüseyin Cahit de bu çiftlikte düzenlenen bir yemekten aynı eserinde bahseder (Birsnel, 2004b).

Başka bir seyir yeri Büyükdere Çayırı'dır. Buranın müdavimi Ahmet Mithat'tır. Çayıra Beykoz'dan sandalla gelmeyi tercih eder genellikle. Ahmet Mithat bir gezisinde seyir yerindeki bir madamın şapkasıyla ilgilenir. Hatta o şapkanın *Müşahedat* (1890) adlı romanındaki bir madamın başından yürütüldüğünü ileri sürer (Birsell, 2004b).

Fenerbahçe, Anadolu yakasında bulunan bir seyir yeridir. Burası İstanbullular için araba ve bisiklet demektir. Fenerbahçe'ye gezmeye eğlenmeye gidilir. Ahmet Rasim Fenerbahçe'yi “çekçeklerden tutun da paraşol, bağ arabası, payton, brika, kupa, lando, tekatlı, çiftkatlı... topundan birer tane var” (Birsell, 2004b) sözleriyle anlatır. Salâh Birsell'e göre, Fenerbahçe biraz da Refik Halit demektir. Refik Halit buranın müdavimidir. O, her türlü eğlencesini, ayrıntısını, gizlisini, saklısını bilir, seyir yerinin. Refik Halit'in en sevdiği şey seyir yerine gelen konak arabalarıdır (Birsell, 2004b).

Halkın yoğun ilgi gösterdiği seyir yerlerine çapkınlık yapan yazarlar da gelir. Ahmet Rasim Kağıthane'ye geçişinde yanında mutlaka birileri daha olur. Bir gezisinde de Muallim Naci ona eşlik eder. Burada Ahmet Rasim'in gözlemleri daha çok kadınlar üzerinedir. Salâh Birsell'e göre yazar biraz çapkındır (Birsell, 2004b).

5. Gazinolar, Meyhaneler

Gazinolar ve meyhaneler, edebiyatçıların birlikte zaman geçirdikleri mekânları arasındadır. Beşiktaş İskele Gazinosu'na Metin Eloğlu ile Edip Cansever beraber gelirler. Ayrıca bu mekânda Sabahattin Kudret, Melih Cevdet, Behçet Necatigil ve Oktay Rifat ayda bir buluşup “doğunun, batının, karanın, denizin, hükümdarı” olmuşlardır (Birsell, 2003).

Vapur İskelesi Gazinosu meşhurdur. Gazinoya girildiğinde birinci bölmenin duvarları boyunca 1900'lü yılların modası al kadife kanepelerle döşenmiştir. Duvarları yine aynı çağa ait üç büyük ayna ile süslenmiş, bir duvarında renkli taş basması *Hamlet* ve *Othello*'dan birer sahneyi gösteren tablolar asılmış, öbür duvarında yine renkli taş basması iki manzara resmi ve antika denebilir bir duvar saati bulunmaktadır. Estetik bir ortamı bulunan bu mekânın müdavimi Ahmet Rasim'dir. Buraya sıkça gelmiştir. Bir gün yine oturup rakısını yudumlarken aynı zamanda meyhanede bulunan gençlere rakının nasıl içildiği hakkında ders vermiştir (Birsal, 2003).

Eski adı Altın Balık Lokantası olan Karamiço Meyhanesi de uğrak bir mekândır. Sait Faik, Arnavutköy taraflarında bulunan bu mekâna sıkça gelir. Ufak bir yerdir. Edip Cansever de bu mekâna gelenlerdendir. Bu mekân onun yalnız köşklerinden biridir. Haftada iki, üç kez buraya gelmiştir.

Meyhaneler ve gazinolar, edebî ortamların oluştuğu mekânlar olmasa da edebiyatçıların, yalnızlıklarını giderdiği kimi zaman eğlendikleri kimi zaman da bir araya geldikleri duraklar olmuştur.

6. Caddeler, Sokaklar

Salâh Birsal, "Salâh Bey Tarihi"nde İstanbul'un kültür, eğlence ve tarihî mekânların yanı sıra sanatçıların yaşadıkları evlerin bulunduğu caddelerden, sokaklardan da söz eder.

Nüzhetiye Caddesi Sabahatin Kudret için önemlidir. Yazar, 1993 yılında bu cadde üzerinde bir eve taşınır. Bu evin arka tarafından Boğaz, Çamlıca ve Kuzguncuk görülür. Ancak Kudret'in odası caddeye bakmaktadır. Birbirine benzeyen bir dizi evden başka bir şey göremez. Yazarın evinin penceresi demirlidir. Kaldırımdan bir metre kadar da yüksektir. İlk yıllarda Sabahattin Kudret, Samuel Beckett'in

Oyun Sonu (1957) adlı yapıtında tek eğlencesi mutfak duvarlarını dikizlemek olan Clov gibi uzun süre yarım kalmış bir yapının tuğla duvarlarını gözlemlemiştir. Şehit Asım Caddesi'nin de Sabahattin Kudret için önemli yanı vardır. Burada bulunan 23 numaralı meyhanede Cahit Sıtkı ile tanışır. Tanıştıkları gece uzun zamandır tanışıyorlarmış gibi bir sohbeta başlarlar. Cahit Sıtkı genç ozanlara gösterdiği yakınlığı Sabahattin Kudret'e de gösterir. Buradaki sohbetleri edebiyat üzerine olur. Cahit Sıtkı şiir hususunda Birinci Yenicilerden ayrıldığını ifade eder. Ona göre şiir, yoğun bir anlatımdan, dizeyi düzgün söylemekten ibarettir. Çünkü dize, sözcüklerin sıkıştırılmış bir düzeni olmalı, bir solukta söylenmelidir. Orhan Veli, Oktay Rıfat, Melih Cevdet'in ölçsüz, uyaksız, imgeden arınmış, yalın bir anlatıma yönelmiş şiirlerini ilginç bulur; ancak, bunların kendi şiir anlayışına uymadığını ifade eder.

Barbaros Caddesi'nin sağındaki apartmanların altında kalan evde Mehmet Emin Yurdakul oturmaktadır. Serencebey Yokuşu 40 numaralı evde kalan şair doğma büyüme Beşiktaşlıdır. Bu 40 numaralı ev iki katlıdır. Mehmet Emin'in çalışma odası alt kattaki sofa üzerinde sağ taraftadır. Duvarları baştan aşağı kitapla doludur. Yazı masasının üstü aynı boyda kesilmiş bir sürü kağıtla kaplıdır. Bunların hepsinde dörtlükler, beşlikler, altılıklar yazılıdır. Mehmet Emin'in şiir çalışması böyledir. Şiirlerini parça parça yazar sonra da bunları istediği gibi bir araya getirir. Mehmet Emin Yurdakul'un birçok şiirinin yazıldığı bu mekân edebiyatımız için önemli mekânlardandır. Diğer bir önemli mekân Ahmet Mithat Efendi Caddesi'nde bulunan 15 numaralı yalıdır. Orhan Veli ilk şiir denemelerini bu yalıda kaleme alır. Ayrıca şair çocuk yaşlarında yazdığı, sonradan sahnelenen *Doktor İhsan* adında iki perdelik oyununu burada yazmıştır (Birsell, 2003).

Sokaklar yazarlarımızın beslendiği yerler olmuştur. Behçet Necatigil, farklı sokaklarda oturmuştur. Bunlardan biri de Camgöz Sokağı'dır. Sokakta birbirinin üzerine yaslanan evler tahtadandır. Beşiktaş'ın en yoksulları, en boynu bükükleri

bu çevrede oturmaktadır. Behçet Necatigil, Camgöz Sokağı'nın insan manzaraları şiirlerinde işler:

Bilmezdik kaç nüfus kaç hane
Duyulurdu sertçe sesi bir kapının:
Bağırın bir erkek boşluğa karşı
Ağlayan genç bir kadın.
Kimdin sen, karşıımızdaki ev,
Sarı ampul söner on bire doğru
Eğilirdim havasız sokak
Camlar karardı.
Bitmezdi makinede dikişin,
Kimdin sen, bitişik komşu?
Üç yavrunla kalmışsın
Bir tanıdık söylemişti (Birsnel, 2003).

Zor şartlarda yaşayan diğer bir yazarımız Sabahattin Kudret'tir. O da Behçet Necatigil gibi Beşiktaş'ta oturmuştur. Karakol Sokağı 16 numaralı evde oturur. Evin oturma odası bir tanedir. Yaz-kış bütün aile fertleri burada otururlar. Kışları camlar kağıtlanır, kapıya perdeler asılır. İstanbul o yıllarda kışları dondurucudur. Kar yağdığı zaman bir hafta, on gün kar yerden kalkmaz. Soba günde üç kez yakılır. Sobada odun yakılır, odun köz olunca da mangala alınır. Hemen hemen bütün İstanbul böyle ısınır. Sabahattin Kudret, Beşiktaş'a alışmamıştır. Hatta Boğaz'a da alışmamıştır. Onu gönül karartıcı bulur. "Koyu sularını, buzcül rüzgarlarını", yıllanmış donuk resimlere benzeter. Boğaz'daki koyların, körfezlerin kendisini kısıvrak yakalamaya çalıştığını, çokluk dumana bürülü olan tepelerin de üstüne üstüne geldiğini sanır. Kimi kez Boğaz'ın bir görünümünden etkilense de bunun üzerinde çok durmaz. Yazar daha çok Beyoğlu'na, Osmanbey'e, Beyazıt'a gider (Birsnel, 2004a).

Şairlerimizin sık sık uğradığı başka bir sokak Şair Leyla Sokağı'dır. Oldukça ünlü bir sokaktır. Bu sokağın en önemli konuğu Rüştü Onur'dur. Rüştü Onur bu sokakta üç ay bulunmuştur. 1942 yılında Eylül, Ekim, Kasım aylarında bir dokuma tezgahında çalışan karısının ailesiyle birlikte yaşamıştır. Zonguldak'tan İstanbul'a karısı için göç etmiştir. Burada yaşamını sürdürmek için iki katlı evlerinin altında bulunan dükkânda manavlık yapmıştır. İlk önce hasta olan karısını kaybetmiş, 19 gün sonra da kendisi vefat etmiştir. Yazar vefatından önce Şair Leyla Sokağı şiirini yazmıştır:

Payıma düşen toprak parçası
Senin de payına düşer
Ayrılık gayrılık yok
Ölüm nefesinde nasıl olsa
Ama henüz vakit erken
Daha dün
Karşı apartmanın balkonunda
Dur bakalım hele
Ben salata satayım
Şair Leyla Sokağı'nda
Sen yine koş
Bez fabrikasındaki
Tezgahının başına
Ölüm içimde
Ölüm dışımda
Ölüm talihsiz aşımda
Ölüm kuru başımda
Teselli benim gözyaşımda (Birsal, 2004a).

SONUÇ

“Salâh Bey Tarihi”nde tespit edilen ve Kahveler/Çayhaneler/Kıraathaneler, Pastaneler, Yalılar/Köşkler, Seyir Yerleri, Gazinolar/Meyhaneler, Caddeler/Sokaklar başlıkları altında değerlendirilen mekânların çoğu, bir dönemin simgesi olarak işlevsel olmaları bakımından önemlidir.

Gaston Bachelard, *Mekân'ın Poetikası* (1957) kitabında mekân ve insan arasındaki karşılıklı etkileşimleri araştırır. Ona göre mekânların salt bir fiziksel nesne olmanın ötesinde insan ruhu üzerinde önemli etkisi vardır (Bachelard, 1996). Başka bir ifadeyle kimliğin oluşmasında, mekânın bütün kültürel ve psikolojik etkileriyle nasıl rol oynadığı gözardı edilemez. Mekân kişinin kültürel ve bireysel niteliklerini de ortaya koyar (Benjamin, 2002). Bu yaklaşımlardan yola çıkarak bakıldığında, Salâh Birsel'in de mekânlarla sanatçıların yaşantıları arasında doğrudan bağ kurduğu dikkati çeker. Birsel, dönemin sanatçıları tarafından uğrak yeri edinilmiş mekânların “edebiyatçıların ikinci kişiliği”ni yansıttığının altını çizer.

“Salâh Bey Tarihi”ne bir edebiyat tarihi kaynağı olarak başvurulabilir; bu kitaplarda, tarih boyunca büyük edebiyat insanları yetiştiren İstanbul'un barındırdığı edebiyatçı mekânları ve bu mekânların onların yaşamlarına ve sanatlarına olan etkileri değerlendirilmektir. Başka bir ifadeyle, kitaplarda belirlenen mekânlar kimi zaman edebiyatçıların eserlerine konu olmuş kimi zaman da anılarında yer bulmuştur ve sanatçıların edebiyatçı kimliklerine etki etmiştir. Dolayısıyla Salâh Birsel, okuyucuya salt mekânları tanıtmakla kalmamış, bir mekânın ekseninde Türk edebiyatında önemli yere sahip sanatçıların kroniğini çıkarmış, onların resmî kaynaklarda yer almayan kişisel ya da sanatsal yaşamlarına dair farklı, bilinmedik bilgileri de okuyucuya sunmuştur.

KAYNAKÇA

- Bachelard, G. (1996). *Mekânın Poetikası*, (Çev. A. Derman), İstanbul: Kesit Yayınları.
- Benjamin, W. (2002). *Pasajlar*, (Çev. A. Cemal), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Birsel, S. (2002). *Kahveler Kitabı*, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Birsel, S. (2003). *Boğaziçi Şingir Mingir*, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Birsel, S. (2004a). *Sergüzeşti Nono Bey ve Elmas Boğaziçi*, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Birsel, S. (2004b). *İstanbul-Paris*, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Birsel, S. (2009). *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Dirlikyapan, J. Ö. (2010). İstanbul’da Edebiyatçı Mekânları, *Turkish Studies*, S. 5/3, 1092-1112.
- Girgin, F. (2014). Çağdaş Sanatta, Sanatın Malzemesi Olarak Mekan, *Akdeniz Sanat Dergisi*, 7/13, 214-234.
- İşli, E.N. (2006). Edebiyatçıların Buluştuğu Yer: Küllük Kahvesi, *Kitaplık*, S. 90, 79-83.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

In this study, litterateur places of Salah Birsel's (1919-1999) *The Salah Bey Tarihi* which was published as the name of *Kahveler Kitabı* (1975), *Ah Beyoğlu Vah Beyoglu* (1976), *BođaziĐi Şingir Mıngır* (1980), *SergüzeŐ-i Nono Bey* and *Elmas BođaziĐi* (1982), *İstanbul-Paris* (1983) has been examined.

Salah Birsel has established a direct connection between lives of artists and places. According to Birsel, the places which have been become frequent by the artist of the period are the second personality of literary figures.

Our aim in this study is to evaluate, in the light of the *Salah Bey Tarihi*, effects on life of literary figure and arts of literary places hosted by Istanbul which has raise great literary figure throughout the history.

Because Salah Birsel not only introduced places to readers but also provide obtaining unknown information which is not exist in official source of artists that have an important position on Turkish Literature about personal or artistic life via this places in *Salah Birsel Tarihi*.

In the *Salah Bey Tarihi* was published as the name of *Kahveler Kitabı*, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, *BođaziĐi Şingir Mıngır*, *SergüzeŐ-i Nono Bey*, *Elmas BođaziĐi* and *İstanbul-Paris*, Salah Birsel focuses on both connection between artists and places via referenced both own testimony and narrations. In other words, he describes the places that are in different districts of Istanbul, in a way, by associating with literary figures which effect on our literature.

The author has touched on importance of these places in terms of the history of literature. He demonstrates the litterateur places which especially hosted in historical site like *Beyoğlu*, as important figure as people. Poets, novelists and storytellers always prefer these places and they regard these places as meeting place for talking about literature, as well.

According to Salah Birsel, coffees are living places and these places breathe in and breathe out during day of 24 hours. Because, these places are also born, grow, fall in love; they have happy or unhappy days and they die, like a living being. Art and literature blossom where life is. The living silhouette has a soul, personality and identity. In this case, identities of coffee houses also embody art and literature. And so, coffee houses are the most frequented places for the literary writers.

In Istanbul’s literature coffee houses are shared thoughts about current political situation in local and global. Political situation of the government and administration are talked. Storytellers, novelists, poets or any works are evaluated and broadcasting is talked in this places.

Conclusion

Most of places which are determined and evaluated under headings like coffee houses/tea houses/coffee shops, patisserie, waterside residence/pavilion, recreation spot, casino/pub in the Salah Bey Tarihi are important in terms of being functional as a symbol of a specific period.

Gaston Bachelard explores the interaction between place and human, in his book the Poetics of Space (1957). According to him, spaces are not only a physical object but also have significant impact on human soul (Bachelard, 1996). In other words, in the formation of identity all the cultural and psychological impacts of role cannot be ignored. The place reveals cultural and individual qualities of the person. When these approaches are taken into consideration, it is pointed out that Salah Birsal has established a direct connection between lives of artists and the places. Birsal, emphasizes that the places which were visited frequently by the artists of era reflect in the second personality of litterateur.

Salah Bey Tarihi can be referred as a source of literature history. In these books, the litterateur places which hosted by İstanbul has raised great literary figure throughout the history and effects of these places on their lives and arts are evaluated. In other words, the places which have identified in these books have sometimes subjected for Works of author or sometimes have appeared in author’s memories and they have influenced the literary identities of the artists. Thereby, Salah Birsal not only has introduced places to reader but also, on the axis of place, chronicled artists which have important position in Turkish literature, and provided with distinctive knowledge which about their lives of personal or artistic is not exist in official sources.

In this study list of site names is not aimed. Salah Birsal is an important author of Turkish literature. In the point of view of such an important author, place of site and relation between site and artist in literature are expressed. Moreover Salah Birsal attach importance to issue of site and literature exceedingly. “Salah Bey Tarihi” comprise of five books. Every book dwells on site and literature. These books prove that literature cannot be without site.